

O MONEDĂ IMPERIALĂ INEDITĂ DIN COLECȚIA ORGHIDAN

de CARMEN-MARIA PETOLESCU

Dintre numeroasele monede romane imperiale dăruite de către colecționarul Constantin Orghidan Academiei Române se numără și o piesă de la Faustina a II-a.

Av. FAVSTINA AVGVSTA. Bust drapat spre dr.

Rv. IMP VI COS III. Aequitas spre st. ține balanță și cornucopiae.

Reversul ilustrează clar faptul că este vorba de un denar de tip hibrid emis în timpul lui Marcus Aurelius (de altfel, Aequitas nu se întâlnește niciodată pe monedele Faustinei a II-a).

Reversul piesei corespunde denarilor lui Marcus Aurelius, după cum urmează:

- RIC, nr.252, decembrie 171-decembrie 172: Av. M. ANTONINVS AVGVSTVS TR P XXVI; Rv. IMP VI / COS III. Aequitas ca mai sus.

- RIC, nr.271, decembrie 172-decembrie 173 : Av.M. ANTONINVS AVG TR P XXVII; Rv. IMP VI / COS III. Aequitas ca mai sus.

Piesa noastră reprezintă o variantă necunoscută pînă acum printre monedele hibride ale Faustinei a II-a.

Monede hibride – având pe avers reprezentată pe Faustina a II-a , iar pe revers legende și personificări aparținând emisiunilor lui Marcus Aurelius – se mai cunosc în catalogele de specialitate:

- un as (RIC, 1720) și un sestercius (RIC, 1721), cu legenda PRIMI DECENNALES COS III într-o cunună, corespund cu emisiunile lui Marcus Aurelius (sestertii și dupondii RIC 1003-1008) datează din decembrie 170-decembrie 171.

- un as (RIC, 1722), cu legenda pe revers IMP VI COS III SC și Victoria așezând pe un palmier un scut pe care scrie VIC GER, corespunde reversului dupondiilor lui Marcus Aurelius RIC, nr.1031-1032 ca și sestertiilor RIC, nr. 1029-1030, datează din decembrie 171-decembrie 172.

- un sestercius (RIC, 1723) cu legenda VICT AVG TR P SC; Victoria spre dr. ține trofeu, la picioare captiv. Aceasta nu are analogii exacte, iar parte din legenda reversului este omisă (cf. RIC, 890). Tipul de revers se referă însă la o victorie împotriva unei populații barbare; nu excludem posibilitatea să fie o aluzie la o VIC(toria) GER(matica).

- un sestercius (RIC, 1724) cu legenda SALVTI AVG COS TRIB POT SC. Salus hrăind un șarpe înșurat pe un altar.

De remarcat la aceste emisiuni hibride cunoscute în RIC, la care se adaugă acum și denarul nostru, că aproape toate exemplarele folosesc pentru realizarea reversurilor tipuri care se datează în intervalul decembrie 170-decembrie 173.

De asemenea, remarcăm faptul că ele nu reprezintă imitații barbare, ci sunt emisiuni ale atelierelor oficiale, ca de altfel și denarul din colecția Orghidan. Acesta din urmă se caracterizează printr-un desen nedeformat, de factură antică¹, cu legenda corectă și corespunde metriologiei denarilor (moneda conținește 2,99 g, dar este știrbită pe margine). Aspectul inițial al reversului (pl. I/1), prezentând în cîmpul drept o fisură pronunțată, lăsa impresia unei monede "fourrée". Așa cum rezultă însă din analiza piesei (prin metodele: fluorescență cu raze X, spectrografie de emisie cu laser analizor, metoda greutății specifice și analiza în picătură²), moneda nu este un exemplar "fourrée", ci este bătută din argint în aliaj cu cupru 30%. Fisura existentă pe revers ce ne îndreptătea să credem că este vorba de un fals, prin curățirea piesei s-a dovedit a fi o depunere de oxizi (pl. I/3).

Comparând aceste rezultate cu cele cunoscute în publicațiile de specialitate³ pentru perioada care ne interesează, rezultă că denarul din colecția Orghidan nu încadrează nu numai prin factura sa antică în rîndul denarilor emisi în atelierele oficiale, ci și prin compoziția sa chimică și prin greata.

Denarul nostru face parte din seria emisiunilor care definesc prin titulatură și reprezentări victoria împăratului împotriva neamurilor germanice. Este vorba de tipurile care întrebunțează titulatura de IMP VI⁴ și se referă la intervalul 170-173.

Faptul că majoritatea pieselor hibride, citate deja, sunt emise în perioada 170-173 nu pare să fie întîmplător. Susținerea a numeroase războaie contra populațiilor barbare a făcut necesară emiterea unei cantități sporite de monede. Printre piesele corect bătute s-au putut strecu în aceste condiții și piese hibride, care, păstrând calitățile emisiunilor consacrate, au îndeplinit de fapt același rol.

N O T E

¹ Se mai cunosc de la Faustina a II-a stanțe care reproduc piese a căror gravură nu este însă antică : cf. Jean Trieon, Le coin de Faustine II du Musée de Lyon, în "Bulletin de la Société française de numismatique", 1962, 6, p. 172-173 (aducem mulțumiri cercetătorului Gh. Poenaru Bordăa de a ne fi pus la dispoziție publicația respectivă).

² Analizele au fost efectuate la laboratorul Muzeului Național de Istorie al Republicii Socialiste România de către chimista Boina Secă-

1

2

3

Pl. I

- man, căreia fi aducem mulțumiri. Datele amănuințite privind metodele și rezultatele analizei acestui denar urmează să fie publicate de Doi-na Seclăman, sub titlul Sistemul de investigare complexă sursă de informații obiective în "Cercetări de conservare și restaurare", p. 83-85, vol. 2, 1982.
- 3 Fr. Hultsch, Griechische und römische Metrologie, Berlin, 1882, p. 312; J. P. Callu, La politique monétaire des empereurs romains de 238 à 311, Paris, 1969, p. 244 și urm.; Virgil Mihăilescu-Bîrliba, La monnaie romaine chez les Daces orientaux, București, 1980, p. 196 și urm.
- 4 RIC, III, p. 203-205.

UNE MONNAIE IMPÉRIALE INÉDITE DE LA COLLECTION ORGHIDAN

Résumé

Monnaie en argent de la collection de l'Academie de la République Socialiste de Roumanie, aujourd'hui au Cabinet numismatique du Musée National d'Histoire de Bucarest :

Av. FAVSTINA AVGVSTA. Buste drapé, à droite.

Rs. IMP VI COS III. Aequitas, à gauche, tenant balance et cornu copiae.

La légende gravée sur le droit montre qu'il s'agit d'un denier de type hybride, frappé pendant le règne de Marc Aurèle ; en fait, le droit correspond aux émissions suivantes :

RIC, 252 (décembre 171-décembre 172) : av. M ANTONINVS AVGVSTVS TR P XXVI ; rv. IMP VI / COS III. Aequitas dans la même attitude (voir plus haut).

RIC, 271 (décembre 172-décembre 173) : av. : M ANTONINVS AVG TR P XXVII ; rv. IMP VI / COS III. Aequitas dans la même attitude.

Il s'agit donc d'une variante inconnue parmi les émissions hybrides de Faustine II ; on connaît aussi d'autres monnaies de cette impératrice ayant sur le droit la légende et les personifications des émissions de Marc Aurèle :

RIC, 1720 (as) et 1721 (sesterce), avec la légende PRIMI DECENNALES COS III; voir les monnaies de Marc Aurèle RIC 1003-1008 datées dans l'intervalle décembre 170-décembre 171 ;

RIC, 1722 (as) ; au droit IMP VI COS III SC avec Victoire écrivant sur un bouclier VIC GER; voir les dupondii de Marc Aurèle RIC 1031-1032 et les sesterces RIC 1029-1030 (décembre 171—décembre 172).

RIC, 1723 (sesterce) : au droit avec la légende VICT AVG TR P SC et Victoire tenant trophée et captif à ses pieds; il n'y a pas d'analogies exactes, la légende étant partiellement omise (cf. RIC, 890);

RIC, 1724 (sesterce); sur le droit, la légende SALVTI AVG COS TRIB POT SC et l'image de Salus avec le serpent s'enroulant sur l'autel.

On peut remarquer que le droit de la plupart de ces émissions hybrides se rencontre sur les monnaies de Marc Aurèle frappées dans l'intervalle décembre 170-décembre 173.

D'autre part, l'aspect initial de la monnaie (pl.I/1) donnait l'impression d'une monnaie fourrée. En réalité, par les analyses effectuées dans les laboratoires du musée (fluorescence avec rayons X, spectrographie d'émission avec lasser analyseur, la méthode du poids spécifique et l'analyse en goutte), on a démontré que la monnaie est frappée en argent allié à cuivre (30%); de même, la "fissure" visible sur le droit était en réalité un dépôt d'oxydes.

En conclusion, on peut affirmer que la monnaie de la collection Orghidan présentée plus haut est authentique; il s'agit d'une nouvelle pièce hybride, inédite, de l'impératrice Faustine II.